

VOORSTELLING JAARVERSLAG
"HOE REKBAAR IS HET KIND?"
21 NOVEMBER 2018

Mijnheer de Voorzitter,
Mijnheer de Minister,
Geachte parlementsleden,
Dames en heren,

Het is vandaag de tiende keer dat ik als kinderrechtencommissaris het jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat aan u allen mag presenteren. Het doet mij en mijn team bijzonder veel plezier dat ook jullie dit jaar hier met heel veel zijn. Deze blijvend grote interesse voor kinderrechten vanuit het maatschappelijk middenveld en vanuit de vele sectoren die dag in dag uit met en voor kinderen en jongeren actief zijn is ontzettend belangrijk. Voor ons allen, omdat kinderrechten een belangrijke kapstok voor ons werk vormen, een kapstok die permanente reflectie en inspiratie vraagt. Maar uiteraard en bovenal voor de kinderen en jongeren. Want we weten intussen dat een op kinderrechten gestoeld beleid en een op kinderrechten geïnspireerde praktijk een wezenlijk verschil voor hen maakt. Wees dus welkom. Het is trouwens een echt jubileumjaar want dit jaarverslag is het 20ste jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat aan het Vlaams Parlement. Is na 20 jaar nog niet alles gezegd, zullen sommigen misschien denken? Er is de voorbije jaren al heel veel gezegd. Maar ik heb intussen geleerd dat het geen kwaad kan bepaalde zaken regelmatig te herhalen. Soms tot vervelens toe. Los daarvan, duiken ook altijd nieuwe thema's en vraagstukken op. Denk bijvoorbeeld aan de vraag of draagmoederschap met een kinderrechtenperspectief te rijmen valt, of de zoektocht naar hoe kindvriendelijke woonomgevingen vandaag best vorm krijgen en of de vraag of persoonsvolgende financiering ook voor minderjarigen te regelen is.

Beste mensen,

Als motto voor ons jaarverslag dit jaar kozen we voor "Hoe rekbaar is het kind?". Ik kom daar zo dadelijk op terug. Ik zal u eerst een kort overzicht presenteren van ons ombudswerk van het voorbije werkjaar. Na een kort intermezzo, wil ik vervolgens in een derde luik stilstaan bij de vraag "hoe rekbaar is de kindertijd?". Maar dus eerst een kort overzicht van ons ombudswerk.

We ontvingen dit jaar 1224 vragen, klachten en signalen. De helft daarvan komt van een ouder of een andere opvoedingsverantwoordelijke. Een vierde van de meldingen komt van professionals. Daaronder zitten heel wat mensen die actief zijn binnen onderwijs (30%). Twee andere sterk aanwezige sectoren zijn jongerenwelzijn en welzijn (23%) en asiel en migratie (12%). Ook kinderen en jongeren weten ons te vinden. Het gaat dan hoofdzakelijk om jongeren tussen 12 en 18 jaar, maar er waren ook dit jaar een aantal 7-jarigen die ons rechtstreeks contacteerden. Kijken we naar de belangrijkste thema's in het ombudswerk, dan stellen we vast dat onderwijs – net zoals de voorbije twee jaar – op nummer één staat (32% van alle meldingen). Het gaat daarbij vooral om het sanctiebeleid van de school (27%), pesten en geweld op school (20%), leerlingbegeleiding (14%), het vinden van een school en er ook geraken (14%) en problemen die leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften ondervinden (12%). Iets meer dan een vierde van alle meldingen (27%) gaat over het gezin waar kinderen en jongeren verblijven.

Twee derde daarvan raakt aan problemen die kinderen ondervinden door een conflictueuze echtscheiding. Een derde belangrijk domein is de jeugdhulp (16%). De vragen hier zijn divers. Ze gaan over de crisishulp, plaatsingen, pleegzorg en over de verlengde hulp na 18. Een laatste opvallend thema is asiel en migratie (7%). Klachten hebben betrekking op sancties in de opvangcentra, scholen die hun leerlingen van de ene op de andere dag zien verdwijnen omdat het gezin opgepakt is en kinderen en jongeren die al geruime tijd in België verblijven en toch het land moeten verlaten. Net zoals vorig jaar voerden we een armoedetoets uit op al deze meldingen. Wat blijkt? Iets meer dan 11% van alle vragen en klachten die bij ons binnenkomen, zijn direct gerelateerd aan armoede.

Het voorbije jaar formuleerden we ook 13 adviezen voor het Vlaams Parlement en namen we deel aan acht hoorzittingen van verschillende commissies. We verzorgden daarnaast bijna 100 lezingen of workshops en participeerden aan verschillende stuurgroepen en werkgroepen. En we vierden natuurlijk onze 20ste verjaardag onder het motto "Kind in alle Staten" in de Bijloke in Gent.

Dames en heren,

"Hoe rekbaar is het kind?". Op het Kinderrechtencommissariaat botsen we vaak op situaties waarvan ik me afvraag: "Hoe is het mogelijk dat kinderen en jongeren dit volhouden?" Het zijn situaties die nooit wennen. Ik wil u daar graag een aantal voorbeelden van geven. Niet om de emotionele toer op te gaan of om u een aantal verhaaltjes te vertellen. Wel omdat het belangrijk is om ook deze stemmen van kinderen en jongeren te horen. Zij dwingen ons blijvend op zoek te gaan naar antwoorden. En zij moeten ons allemaal aanspreken. Of we nu professional, ouder of beleidsverantwoordelijke zijn. Dat er nog altijd zoveel kinderen en jongeren zijn van wie wij de bescherming van hun integriteit niet kunnen verzekeren, mogen en kunnen we niet aanvaarden. Als ik vandaag tot u spreek, dan doe ik dat speciaal voor hen.

Ik denk aan de meer dan 500 kinderen met een handicap die dagelijks meer dan 220 minuten op de bus zitten om naar en van school te gaan. Kinderen in het buitengewoon onderwijs hebben recht op leerlingenvervoer. Veel gezinnen kunnen niet zonder vervoer. Het is een indrukwekkende inspanning van de overheid dat gezinnen hierop kunnen rekenen, maar uit verschillende meldingen blijkt dat dit voor niet iedereen op wiertjes verloopt. Verplaatsingen duren veel te lang en op sommige bussen zitten 50 kinderen met diverse handicaps. Probeer binnen deze omstandigheden deze kinderen maar eens goed te begeleiden en ondersteunen. En jawel, er zijn de voorbije jaren inspanningen geleverd om dit te verhelpen. Zo moet een proefproject in Roeselare en Leuven inzicht geven in alternatieven voor leerlingenvervoer. Maar het gaat traag. Te traag.

Ik denk ook aan de jongeren met een meervoudige, complexe problematiek. Jongeren met een psychiatrische problematiek bijvoorbeeld die ook gedragsproblemen hebben. Of jongeren met een handicap die tegelijk ook zware emotionele problemen hebben. Ik heb het voorbije werkjaar verschillende van deze jongeren persoonlijk ontmoet. Kevin bijvoorbeeld. Hij schreef me dat hij al een jaar wacht op een vervolgtraject in de jeugdhulp. Hij hoopte heel hard dat hij niet aan een voorziening zou toegewezen worden, maar dat hij met mensen die hem zouden kunnen helpen in gesprek kan gaan en dat ze zo samen tot een oplossing zouden kunnen komen. Het zou hem toelaten te tonen dat hij veranderd is. Het zou hem toelaten gewoon terug naar school te gaan. Gewoon.

Ik wil u ook vertellen over de verschillende meisjes, allen slachtoffers van tienerpooiers, die ik de voorbije maanden heb gesproken. Geen normaal mens kan bedenken wat zij meemaken. Ik heb ontzettend veel bewondering voor hun moed om na vele jaren pure ellende toch weer de draad op te nemen. Terug de stap naar school zetten is een enorme overwinning. Opnieuw iemand in vertrouwen kunnen en mogen nemen is een werk van lange adem. Maar ze doen het. Ook al botsen ze intussen keer op keer op formaliteiten waar je gek van wordt. Onvoldoende financiële ondersteuning genieten, geen domicilie kunnen krijgen, of geen enkel attest of getuigschrift ontvangen voor het onderwijs dat je drie jaar in de gemeenschapsinstelling genoten hebt.

Ik denk aan de vele kinderen en jongeren die iedere dag opnieuw opboksen tegen de financiële obstakels waarmee zij en hun gezin geconfronteerd worden. Zoals Soraya die op 1 september van school verandert en dat twee weken later opnieuw mag doen. Ze kan de laptop niet betalen die volgens de school nodig is om de lessen goed te volgen. Een voorschot volstaat niet, een afbetalingsplan is niet mogelijk. Soraya moet van school en meteen ook van internaat veranderen, want de nieuwe school ligt te ver. We zijn ons nog steeds veel te weinig bewust van de dagelijkse vernederingen die kinderen en hun gezinnen die in armoede leven moeten ondergaan.

Ik denk aan de kinderen en jongeren op de vlucht. Het is hemeltergend hoeveel mensen er meeheulen met het beeld van de vluchteling als een bedreiging en gevaar voor de samenleving. Deze kinderen en jongeren hebben vaak op drie niveaus een trauma opgelopen: in hun land van herkomst, op hun tocht naar Europa en op hun plek van aankomst. OKAN-leerkrachten zien en voelen de dagelijkse pijn van deze jongeren. Ik citeer even Davud, een jonge Afghaan die op dit ogenblik in het kader van zijn opleiding Sociaal Werk bij ons stage loopt. Davud gaf voor de Gezinsbond een interview voor hun ledenblad en zegt daarbij onder meer het volgende: “Na nog eens drie weken op straat vond ik een andere Afghaan om een kamer mee te delen en hij hielp me aan werk. Voor dertien uur werken per dag kreeg ik 30 euro. Daarmee kon ik het redden. ’s Avonds leerde ik Nederlands. Een vzw uit Antwerpen moedigde me aan om opnieuw asiel aan te vragen. Ik was bang, zouden ze me niet op het vliegtuig terugzetten? Maar ik kreeg een positief antwoord. De tranen prikten in mijn ogen toen ik het papier met dat bericht ontcijferde. Eindelijk mocht ik ergens blijven en erbij horen als mens. Nooit had ik een identiteitskaart gehad, en nu stond mijn naam daar, op papier. Maar ik was ‘op’, voelde alle pijn naar boven komen en vreesde dat ik zou exploderen.”

Ik denk aan Seppe. Seppe was een van de 50 jongerenambassadeurs die in de voorrondes van de Kinderrechtenprijs hun organisatie voorstelden. Seppe Meurisse is ambassadeur van De Wereld van Indra, een time-out project. Hij mag zijn verhaal zelf vertellen. Omdat hij dat zo goed kan.

Seppe brengt het nummer “Ik groei hier”
Seppe schreef het nummer samen met Bart
Deroover. De muziek is van The Script.

Dames en heren,

Het verhaal van Seppe toont de kwetsbaarheid van een jongere, maar toont bovenal dat als deze kwetsbaarheid ernstig wordt genomen, zij het vertrekpunt kan zijn voor groeien en voor bloeien. Als we dat willen, kunnen we voor alle kinderen en jongeren het verschil maken. Ik heb de voorbije tien jaar immers geleerd dat er in het onderwijs, de jeugdhulp, de gezondheidszorg, de sport, justitie, kunst en cultuur en noem maar op ontzettend veel kracht en energie kan zitten. Ik wil in wat volgt daarop focussen.

Voor wie vanuit kinderrechten werkt en denkt, is menswaardigheid een belangrijke toetssteen. Menswaardigheid wil ik vandaag graag vertalen als nabij zijn. Nabij zijn is mensenwerk. Het is het verschil tussen de OCMW-medewerker die op de vraag van een jongere die net de jeugdhulp verlaten heeft en graag wil verder studeren, antwoordt met “Zou je niet beter naar je stand leven” of “We gaan je daarin ondersteunen” en iedere examenperiode een kaartje met gelukwensen stuurt. Nabij zijn duwt de professional als mens op de voorgrond. Het doet de professional zijn professionaliteit overstijgen. Kijk naar Klaartje:

"Ik ben vervolgschoolcoach OKAN in Sint-Niklaas en ik volg Regina op in het regulier onderwijs. Zowel haar school als de assistenten van haar nieuwe opvangcentrum in Broechem als ik hebben alles in het werk gesteld om de familie van Regina terug in Sint-Niklaas te krijgen. Al deze factoren samen hebben er nu inderdaad voor gezorgd dat Regina met haar familie in het opvangcentrum Westakkers in Sint-Niklaas kan verblijven. Ik heb haar woensdag gezien en gesproken en haar ogen fonkelden, zo blij was ze! Ze wist toen nog niet wanneer de verhuis zou plaatsvinden, ook haar assistent in Broechem had nog geen idee wanneer. Gisteren kreeg ik echter het bericht van Regina zelf dat zij één van de komende dagen reeds verhuizen. Wat is het deugddoend om eens positief nieuws te krijgen wat betreft de opvang van vluchtelingen."

Nabij zijn betekent ook dat de kwetsbaarheid van de jongere en de kwetsbaarheid van de professional elkaar kruisen. Dat is niet evident. De rekbaarheid van kinderen mag niet los gezien worden van de rekbaarheid van diegene die instaat voor de zorg van dat kind. Dat het kan toont bijvoorbeeld het project rond afzondering dat we samen met onder meer OOC Potgieter hebben opgezet. We verzamelden daarbij getuigenissen van zowel jongeren als opvoeders over wat een afzondering met hen doet. Deze getuigenissen maken een sterke reflectie over zowel afzonderingsbeleid als -praktijk mogelijk.

Twee filmpjes van OOC Potgieter worden getoond.

We hebben een samenleving nodig die voor alle kinderen en jongeren deze nabijheid weet te realiseren. Voor elk kind apart, maar ook voor die groepen kinderen en jongeren die vandaag te gemakkelijk in de verdomhoek belanden. Ik denk daarbij in het bijzonder aan de kinderen met een migratieachtergrond. Het rapport "Identiteit in aanslag" dat Awel net voor de zomer publiceerde over de impact van de aanslagen op kinderen en jongeren is ronduit verontrustend op dit vlak. Ik geef er u ter illustratie één citaat uit.

"Ik zag vandaag een post van een meisje die vroeg of ananas op een pizza hoorde en X zei 'horen moslims in Europa? Zelfde vraag, zelfde antwoord'. Natuurlijk omdat ik moslima ben en ik het niet toelaat dat mensen mijn geloof zo respectloos behandelen ben ik in gesprek met hem gegaan. Natuurlijk begon hij weer te zeggen dat de Islam ons niets oplevert in Europa dan alleen maar aanslagen enzo. Kan ik hier eigenlijk iets aan doen?"

We kaartten het al eerder aan. Als we geconfronteerd worden met culturele of levensbeschouwelijke verschillen, schieten we vandaag in een enorme kramp. We zijn er ons veel te weinig van bewust wat deze kramp met kinderen en jongeren doet. Ik ben dan ook bijzonder blij dat we binnen de Vlaamse Onderwijsraad op dit ogenblik kunnen meewerken aan een boek over dit thema. Scholen, leerlingen en experts zijn erbij betrokken en het zal in het voorjaar voorgesteld worden.

Beste mensen,

Denken en werken vanuit een kinderrechtenperspectief is uiteraard niet alleen gebaseerd op het principe van nabijheid. Het vraagt evenzeer een sterke gedeelde verantwoordelijkheid ten aanzien van kinderen en hun gezinnen. We hebben vandaag interessante dynamieken op dit vlak. Ik denk aan de huizen van het kind bijvoorbeeld. Voor mijn lezing op het EXPOO-congres vorig jaar werkte ik samen met het Huis van het Kind in Geraardsbergen. Dit huis is een mooi voorbeeld van hoe op lokaal niveau een netwerk kan ontstaan om samen armoede aan te pakken. Het Huis van het Kind werkt er samen met alle scholen om ervoor te zorgen dat de schoolkosten dalen. Dat maakt voor alle gezinnen een verschil. Ik denk ook aan het LOP Basisonderwijs hier in Brussel dat vorig schooljaar besliste om samen met alle scholen een beleid uit te stippelen om definitieve uitsluitingen in het basisonderwijs te vermijden. Chris en Julie werken daar vanuit het Kinderrechtencommissariaat actief aan mee. Ook de Overkophuizen tenslotte (in Oostende, Gent, Genk, Tienen en Mechelen) zijn sterke voorbeelden van hoe voor jongeren een veilige plek wordt gecreëerd vanuit samenwerkingen tussen de jeugdhulp, het jeugdwerk en de geestelijke gezondheidszorg.

Als dit soort samenwerkingsverbanden vorm krijgen, is het van belang in te zetten op de solidariteit tussen de verschillende betrokken voorzieningen, scholen en actoren. Dat is bijvoorbeeld essentieel in de uitvoering van het M-decreet in het onderwijs. In ons ombudswerk botsen wij soms op ouders die aangeven dat ze door een school naar een andere school zijn doorverwezen omdat ze “daar veel meer ervaring hebben met inclusie en dus veel beter voor uw kind zullen zorgen”. Het kan niet de bedoeling zijn dat er eilanden van inclusie in het onderwijs ontstaan. Inclusie is een opdracht van alle scholen.

Ook tussen voorzieningen in de jeugdhulp zou de solidariteit gerust wat steviger mogen zijn. Voorzieningen doen vandaag soms heel hard hun best om aan te tonen dat een jongere echt niet bij hen thuis hoort. De exclusiecriteria zijn bij momenten absurd, waardoor jongeren met meervoudige problemen al te gemakkelijk uit de boot vallen. Er bestaan vandaag heel wat netwerken en samenwerkingsverbanden in de jeugdhulp. Het zou goed zijn om deze wat meer vanuit de ambitie naar een grotere solidariteit met elkaar vorm te geven.

Ik kwam het afgelopen jaar op verschillende plaatsen die zoekende zijn om grenzen te verleggen om zo de gedeelde verantwoordelijkheid ten aanzien van kinderen en hun gezinnen te versterken. Het gaat om praktijken die op de doorsnede van onderwijs en welzijn staan. Deze bruggenbouwers tussen onderwijs en welzijn zijn voor jongeren zeer belangrijk. Jongeren krijgen een veilige haven, krijgen de tijd om tot rust te komen en hun gedachten geordend te krijgen en ze blijven intussen aan boord van de school. Wat mij sterk is bijgebleven is mijn verblijf in twee Don Bosco internaten hier in het Brussels. Het gaat om internaten waar nogal wat maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren zitten. Sommigen onder hen zijn door een jeugdrechter geplaatst. De verschillen tussen internaten zijn uiteraard groot. Er zijn internaten zonder “welzijnsjongeren”, er zijn er met de helft “welzijnsjongeren”. We hebben op dit ogenblik niet echt zicht op de spreiding van deze groep. In 2016 werden er 887 kinderen en jongeren door de jeugdrechter op internaat geplaatst. Cijfers van 2018 zijn er nog niet. Als ze de trend blijven volgen ligt hun aantal ook dit jaar opnieuw hoger. We moeten goed nadenken over hoe we de gepaste zorg kunnen verzekeren. De huidige regelgeving komt niet langer tegemoet aan de noden van vandaag en vraagt grondige aanpassingen. We zullen ons moeten buigen over hoe we ook op deze plaatsen gespecialiseerde zorg kunnen inzetten. We moeten kijken hoe we een verblijf op het internaat en residentiële jeugdzorg kunnen combineren. Tegelijk is er de vraag hoe we kunnen verzekeren dat ook voor deze kinderen het decreet rechtspositie voor minderjarigen in de jeugdhulp van toepassing is.

Voor alle duidelijkheid: mijn vraag naar meer bruggen tussen welzijn en onderwijs overstijgt de werking van de internaten. Hoe kunnen we er bijvoorbeeld ook voor zorgen dat jongeren die langere tijd in een gemeenschapsinstelling verbleven – voor sommigen gaat het over meerdere schooljaren – gemakkelijk terug aansluiting met het reguliere onderwijs kunnen maken? Er zijn de voorbije tien jaar belangrijke stappen gezet om de onderwijskwaliteit in de Gemeenschapsinstellingen te verbeteren. Maar als het over de aansluiting tussen het leven in en na de instelling gaat, hebben we nog werk. De jongeren hebben in detentie dagelijks onderwijs gevolgd, maar op het ogenblik dat ze opnieuw de stap naar hun school zetten, lijkt het soms alsof er niets of nauwelijks iets is gebeurd. Vorige week tijdens de hoorzitting over het nieuwe jeugddelinquentierecht zei Kris Clijsters van Cachet: “We moeten vermijden dat een verblijf in een gemeenschapsinstelling sterk aanvoelt als een pauzeknop. Het kan niet dat als je op je veertiende een gemeenschapsinstelling binnengaat en dat je na twee jaar de GI verlaat en nog steeds 14 jaar bent.” Sterkere bruggen tussen onderwijs en welzijn zijn tenslotte ook zeer belangrijk voor kinderen en jongeren met een handicap. Wat zou er gebeuren als we het recht op een Persoonlijk Assistentiebudget tot een echt recht zouden maken? Zou dit geen belangrijke stap vooruit kunnen betekenen in de ondersteuning van leerlingen op weg naar inclusief onderwijs?

Het zijn niet alleen de bruggen tussen onderwijs en welzijn die belangrijk zijn. Het voorbije werkjaar organiseerden we samen met de VVSG, de Vlaamse Woonraad en de VVJ in elke provincie een studiedag over kindvriendelijke woonomgevingen. Kinderen zijn veel te weinig zichtbaar in het Vlaamse woonbeleid.

Op lokaal vlak zien we nochtans veel inspirerende praktijken. Gaande van het speelweefsel en de schoolstraat, over de open schoolspeelplaatsen tot de taskforce “Geen kind op straat” die kinderen wil beschermen tegen dakloosheid. Deze lokale praktijken moeten het Vlaamse woonbeleid een spiegel voorhouden. Ze nodigen ons uit werk te maken van een gezins- en kindvriendelijk woonbeleid, waar de beleidsdomeinen jeugd en wonen elkaar kruisen, met zijsprongen naar mobiliteit, ruimtelijke ordening, welzijn, sport en onderwijs. Er zijn zoveel mooie dingen mogelijk.

Ook op internationaal niveau vlak tenslotte zijn bruggen van steeds groter belang. Kinderrechten en mensenrechten moeten hierbij fundamentele pijlers blijven vormen. Vlaanderen speelde internationaal in de jaren negentig een voortrekkersrol op het vlak van kinderrechten. Kinderrechten en mensenrechten zijn geen erfgoed. Ze zijn en blijven een onverzettelijke kapstok om alle kinderen en jongeren een menswaardig bestaan te geven. We merken in de dagelijkse werking van het Kinderrechtencommissariaat hoe cruciaal dit is. Als kinderen uit Polen in België geadopteerd worden en er doen zich problemen voor, dan is het belangrijk dat wij met onze Poolse collega's goed kunnen samenwerken. Een gemeenschappelijk kader is hiervoor noodzakelijk. Dat is net de reden waarom wij het voorbije jaar binnen het Europees Netwerk van Kinderombudspersonen de coördinatie op ons namen om tot een gedeeld standpunt te komen over de voorwaarden voor interlandelijke adoptie. Als een Servische moeder met vier kinderen na een verblijf van 9 jaar in België het land wordt uitgezet, dan eindigt onze verantwoordelijkheid niet aan de Belgische grens. Als ik enkele weken terug in Duinkerke met niet begeleide minderjarigen sprak die nu eens in België en dan weer in Frankrijk verblijven, dan moet het toch mogelijk zijn om samenwerkingsverbanden op te zetten om zo een betere monitoring, opvang en begeleiding van deze jongeren te voorzien. De actualiteit smeekt om internationale samenwerking op het vlak van migratie.

Dames en heren,

Ik wil tenslotte nog kort even stilstaan bij een tweede betekenis van het motto van ons jaarverslag: “Hoe rekbaar is de kindertijd?”. We hebben de kindertijd lange tijd gedacht als een veilige, beschermende en zelfs afschermende plek. Een tijd waarin kinderen weggehouden worden van “de echte wereld” omdat deze wereld het naïeve, spontane en van nature goede kind alleen maar weet te besmetten. Lea Dasberg, een Nederlandse pedagoge, heeft dit heel mooi samengevat: we willen kinderen grootbrengen door ze klein te houden. Vandaag lukt dat kleinhouden niet meer. De wereld is veel veranderd. En hij is vooral al vanaf heel jonge leeftijd via allerlei schermen zeer dwingend in het leven van kinderen aanwezig. Het is ook al bijna 30 jaar dat kinderrechten zich een plek zoeken. In de wereld, en in het leven van kinderen. Of we dat nu graag hebben of niet, maar kinderrechten hebben onze relatie met kinderen veranderd. Niet dat kinderen baas geworden zijn of dat wij als volwassenen niets meer zouden te betekenen hebben. Wel dat kinderen zelf ook ervaringen, ideeën en kennis hebben en dat we deze niet zomaar naast ons neer kunnen leggen.

We hoeven van deze nieuwe situatie geen schrik te hebben. Integendeel, ze maakt onze pedagogische relatie met kinderen extra spannend en tegelijk bijzonder noodzakelijk. Kinderen kunnen niet zonder volwassenen. Het is dus aan ons, volwassenen, om goed na te denken over wat wij in een veranderende wereld voor kinderen kunnen en willen betekenen. Kinderen lijken op een of andere manier meer mens geworden te zijn, wezens waarmee we meer rekening mee moeten houden dan pakweg 50 jaar geleden.

Dat uit zich heel duidelijk in verschillende actuele discussies waarover wij ons het afgelopen jaar ook gebogen hebben. Kunnen we kinderen al vanaf hun 13 jaar op sociale media toelaten of moeten we wachten tot ze zestien zijn? En wat betekent ouderlijke toestemming in deze discussie? Kunnen we kinderen al vanaf 12 jaar voor twee jaar in detentie plaatsen? Houden we vast aan de mogelijkheid tot uithandengeving op 16 jaar? Geven we jongeren van 16 jaar stemrecht? Een jongen van 15 moet therapie kunnen volgen, ook als zijn ouders niet akkoord gaan. Het zijn allemaal voorbeelden die laten uitschijnen dat de kindertijd korter wordt. Maar er zijn ook tegenvoorbeelden. Neem de jeugdhulp waar de overtuiging groeit dat jongeren ook na hun 18 op hulp en ondersteuning moeten kunnen blijven rekenen.

Of kijk naar Nederland waar ze sedert een aantal jaar een adolescentenstrafrecht hebben: een specifiek strafrecht voor 16- tot 23-jarigen. Er zit dus ook rek op de kindertijd.

Deze vervagende grenzen van de kindertijd doen sommigen twijfelen. Zouden we die hele kindertijd niet beter afschaffen? Kunnen kinderen nog wel kind zijn? Is het niet ontzettend inconsequent van de kinderrechtencommissaris om de ene keer te beweren dat de grens op 13 jaar moet liggen en de andere keer op 16 jaar?

Als het om het welzijn van kinderen gaat, dan zijn we geneigd om dat als volwassene altijd zelf te willen bepalen. We zijn ervan overtuigd dat kinderen en jongeren dat niet kunnen. Als je kinderen laat beslissen wat ze willen eten, zullen ze altijd voor frietjes kiezen, zo luidt het. Kinderrechten dagen ons uit om te proberen begrijpen dat de zaak complexer is. Als het om het welzijn van mensen gaat, is niet alleen het resultaat belangrijk, maar ook de weg er naartoe. Ieder mens staat ook op zijn vrijheid en het is belangrijk die vrijheid te erkennen. Ook bij kinderen en jongeren. Als we graag hebben dat kinderen gezond eten, kunnen we beslissen om in de refter op school alleen gezonde maaltijden aan te bieden. Of we kunnen kinderen meerdere keuzes aanbieden en hen zelf laten kiezen. Deze laatste optie is waarschijnlijk de meest duurzame. Het spreekt voor zich dat we kinderen in deze keuze niet alleen laten, maar dat we hen goed proberen informeren. Kinderrechten nodigen ons uit om een beleid en praktijken te ontwikkelen die kinderen en jongeren niet a priori als incompetent of onwetend beschouwen, maar juist te zoeken naar hoe je ook hen in vrijheid verantwoordelijke keuzes kan laten maken.

Het is belangrijk dat de overheid deze pedagogiek van de kinderrechten in haar beleid ten aanzien van kinderen en jongeren een plek geeft. Ze doet dat bij momenten nu al. Zo is er gekozen om kinderen op 13 jaar toegang tot sociale media te geven en zorgen we er tegelijk voor dat we kinderen voldoende mediawijs maken zodanig dat ze met deze sociale media gepast leren omgaan. Dat is niet simpel. Maar dat is het voor veel volwassenen ook niet. Het verklaart meteen waarom leeftijdsgrenzen kunnen variëren. Je kan de discussie over sociale media niet vergelijken met die over stemrecht of jeugddelinquentie. Elk thema vraagt een afweging tussen de vrijheid die we aan het kind willen geven, de vaardigheden en kennis die nodig zijn om met deze vrijheid om te gaan en het belang van het kind dat we willen beschermen. Dat is niet gemakkelijk. Maar dat mag ons niet tegenhouden om – samen met kinderen en jongeren – deze beleidsoefeningen te maken. Het is de enige manier om kinderen als volwaardige burgers te erkennen.

Bruno Vanobbergen
Kinderrechtencommissaris
21 november 2018